वताधिकस्तत् त्रिज्याया विशोध्य शेषेणानपातः। यद्य-
नेन त्रिज्या लभ्यते तदा त्रिज्यया किमिति। अने-
नानुपातेन स्फुटः कर्णः सकृद्भवति। अत्र धूलीकर्मणा
प्रत्यक्षप्रतीतिः" प्रमि०।

"इदानीं योजनात्मककर्णस्य स्फुटत्वमाह। "लिप्ता-
श्रुतिघ्नस्त्रिगुणेन भक्तः स्पष्टो भवेद्योजनकर्ण एवम्" शि०।
"स्पष्टार्थम्। अत्रोपपत्तिस्त्रैराशिकेन यदि त्रिज्याव्या-
सार्धे एतावान् स्फुटः कर्णस्तदा योजनात्मकव्यासार्धे
किमिति। फलं भूमध्याद्ग्रहोच्छ्रितियोजनानि" प्रमि०।

इदानीं योजनबिम्बान्याह। "बिम्बं रवेर्द्विद्विशरर्तु
६५२२ संख्यानीन्दोः खनागाम्बुधि ४८० योजनानि।
भूव्यासहीनं रविबिम्बमिन्दुकर्णाहतं भास्करकर्णभक्तम्।
भूविस्तृतिर्लब्धफलेन हीना भवेत् कुभाविस्तृतिरिन्दुमार्गे" शि०।
"रवेर्योजनात्मकं बिम्बं मध्यमं द्वियमबाणषट्कतुल्यानि
९५२२ योजनानि (सौरागमे ६५०० मितबिम्बोक्तिः किञ्चिद-
धिकपरत्वपरतया सङ्गमनीया)। इन्दोस्तु शून्यवसुवेद ४८०
मितानि। अथ राहोरुच्यते। रविबिम्बं भूव्यासेन हीनं
४९४१ कृत्वेन्दुकर्णेन स्फुटेन योजनात्मकेन संगुण्य स्फुटेन
रविकर्णेन भजेत्। फलेन भूव्यासो वर्जितश्चन्द्रकक्षा-
यां भूभाव्यासो भवति। एतानि योजनबिम्बानि। अ-
त्रोपपत्तिः। यस्मिन् दिनेऽर्कस्य मध्यतुल्यैव स्फुटा गतिः
स्यात् तस्मिन् दिने उदयकाले चक्रकलाव्यासार्धमितेन
यष्टिद्वितयेन मूलमिलितेन तत्रस्थदृष्ट्या तदग्राभ्यां बिम्ब-
प्रान्तौ विध्येत्। या यष्ट्यग्रयोरन्तरकलास्ता रविबिम्बकला
भवन्ति मध्यमाः। ताश्च द्वात्रिंशत् किंचिदधिकैकत्रिंश-
द्विकलाधिकाः ३२। ३१। ३३। एवं विधोरपि पौर्ण-
मास्यां यदा मध्यैव गतिः स्पष्टा तदा विध्येत् तस्यैवं
द्वात्रिंशत् कलाः ३१। ०। ९ उत्पद्यन्ते। बिम्ब-
कलानां योजनीकरणायानुपातः। यदि त्रिज्याव्यासार्धे
एतावत्प्रमाणं बिम्बं तदा पठितश्रुतियोजनैः किमित्येव-
मुत्पद्यन्ते द्विद्विशरर्तु ६५२२ संख्यानि योजनानि। वि-
धोस्तु खनागाम्बुधि ४८० मितानीति। अथ भूभा-
बिम्बस्योपपत्तिरुच्यते। अर्कबिम्बव्यासाद्भूव्यासो यतोऽऽ
ल्पोऽतो भूभा सूच्यग्रा भवति दीर्घतया चन्द्रकक्षामतीत्य
दूरं बहिर्गच्छति। अतो भूविस्तृतेः कियत्यपचये जाते
चन्द्रकक्षायां भूभाविस्तृतिर्भवतीति ज्ञानायानुपातः। यदि
रविकर्णेन सूर्यबिम्बभूव्यासान्तरयोजनानि ४९४१ लभ्यन्ते
तदा चन्द्रकर्णेन किमिति। फलं भूव्यासस्यापचययोज-
नानि भवन्ति। अतस्तैर्भूव्यास ऊनीकृतश्चन्द्रकक्षायां भूभा
व्यासो भवतीत्युपपन्नम्" प्रमि०।

इदानीं योजनानां कलाकरणार्थमाह। "सूर्येन्दु-
भूभातनुयोजनानि त्रिज्याहतान्यर्कशशाङ्ककर्णैः।
भक्तानि तत्कार्मुकलिप्तिकास्तास्तेषां क्रमान्मानकला
भवन्ति" शि०। स्पष्टार्थम्। अत्रोपपत्तिस्त्रैराशिकेन
यदि योजनात्मकव्यासार्धे एतावन्ति बिम्बमानानि तदा
त्रिज्याव्यासार्धे कियन्तीति फलानां चापानि लघुज्याभि
प्रायेणोक्तानि" प्रमि०।

इदानीं प्रकारान्तरेण बिम्बकलानयनमाह "भानो-
र्गतिः खदश १० भागयुतार्धिता वा बिम्बं विधोस्त्रि
३गुणिता युगशैल ७४ भक्ता। तिथ्यद्रि ७१५ हीन-
शशिभुक्तिरिषुद्वि २५ भक्ता नन्दाक्षि २९ युग् भ-
वति वा विधुबिम्बमेवम्" शि० "रवेर्गतिः खदशांशेन १० युताऽ-
र्धिता च रवेः कलाबिम्बं भवति। अथ चन्द्रगतिस्त्रि
गुणिता युगशैल ७४ भक्ता तद्विधुबिम्बं भवति। अथ वा
चन्द्रभुक्तिस्तिथ्यद्रिभि ७१५ र्हीना पञ्चविंशत्या २५ भक्ता
फलमेकोनत्रिंशता २९ युतं चन्द्रबिम्बं भवति। अत्रोपपत्तिः
त्रिज्यातो महति कर्णे ग्रहबिम्बं लघु भवति तथा गतिश्च
लघ्वी भूमध्याद्दूरगतत्वाद्ग्रहस्य। अथाल्पे कर्णे बिम्बं
पृथु गतिश्च महती तत्रासन्नत्वात्। बिम्बगत्योरुपचया-
पचययोस्तुल्यकालत्वाद्गतेरपि बिम्बं साधयितुमुचितं
भवति। तद्यथा तत्र त्रैराशिकम् यदि योजनात्मिकया
गत्या पादोनगोऽक्षधृतिभूमितया ११८५९।४५ द्विद्विशरर्तु ६-
५२२ संख्यं बिम्बं लभ्यते तदा कलागत्या किमिति। अत्र
गुणकस्य द्विद्विशरर्तुसंख्यस्यैकादशभागेन ५९२। ५५
गुणकभाजकावपवर्तितौ जाता गुणकस्थान एकादश ११।
भाजके विंशतिः २०। अतो रविगतिः सुखार्थं दश-
गुणा विंशत्या ह्रियते तावदर्धिता भवति यत एकाकश-
भिर्गुण्यातो दशांशेनाधिका कृतेत्युपपन्नम्। एवं चन्द्रस्य
खनागाम्बुधि ४८० मितो गुणो भागहारो योजनगति-
रेव ११८५९।४५। एतौ खनृपै १६० रपवर्तितौ जात
गुणकस्थाने त्रयं भागहारस्थाने चतुःसप्ततिः ७४ अत्र
परमं विकलात्रितयं यदन्तरं तत् सुखार्थमङ्गीकृतम्।
अथ चन्द्रबिम्बानयने क्रियोपसंहारः सुखोपायार्थं कृतः।
तत्र तिथ्यद्रि ७१५ तुल्यस्य गतिखण्डस्यैकोनत्रिंश २९
न्मितं बिम्बखण्डं लभ्यते। गतिशेषस्य पञ्चविंशत्या
२५ भागे हृते बिम्बशेषं कलात्रयं ३ लभ्यते। अतस्त-